

BOEKBESPREKINGEN

THEATERMAKER ARFEUILLE

Piet Arfeuille & Mark Cloostermans, *Schuilkelders en Paleizen. Theaterteksten van Piet Arfeuille*, Tiel: Lannoo, 2012, 189 p. (ISBN: 978 94014 0130 2)

Piet Arfeuille (1961), momenteel artistiek directeur van Theater Malpertuis in Tiel, is ongetwijfeld een interessant en creatief theatermaker. We gebruiken met opzet de term “theatermaker” want Arfeuille is niet alleen auteur, maar ook regisseur en zijn “stukken” komen meestal via improvisatie in het theater zelf tot stand. De vaak heel sobere en spaarzame teksten moeten in de context van de productie gezien worden. Zoals bij andere artiesten die op vergelijkbare wijze werken –denk aan Arne Sierens bv-, is het dan ook niet vanzelfsprekend dat hun teksten door andere gezelschappen en regisseurs opnieuw op de planken kunnen gebracht worden. Het werk van deze hedendaagse makers is in zekere zin nog vluchtiger dan dat van de traditionele toneelschrijver. Daarom is het nuttig dat vier van Arfeuilles teksten - *Raadseltjes*, *Hamlet*, *De Storm*, *De Zaak* - in een boek samengebracht werden waarin ook een overzicht van zijn theaterwerk gegeven wordt en waarin ook een opstel van de hand van Mark Cloostermans gepubliceerd wordt. Met uitzondering van het recente *De Zaak* gaat het hier om bewerkingen van gecanoniseerde stukken die gecreëerd werden in Het Paleis in Antwerpen, dat vooral voor een publiek van jongeren werkt.

In het inleidend essay schetst Mark Cloostermans een beeld van het “oeuvre” en tracht hij een zekere evolutie en een aantal krachtlijnen aan te geven. Arfeuille acteerde aanvankelijk in amateurgezelschappen, o.m. met Dirk Tanghe als regisseur. Tanghe is een heel sterk beeldend regisseur en het lijkt niet onmogelijk dat hier enige invloed op het hoogst visuele karakter van Arfeuilles werk kan gezocht worden. In 1994 richtte hij in Ardoorie een eigen speellek in, waar o.m. *De nacht der Tribaden* van Per Olov Enquist gespeeld werd. In deze vroege fase van zijn loopbaan werkt hij vooral met improvisatie, hetgeen ook later kenmerkend voor hem blijft.

De eerste hier opgenomen tekst is *Raadseltjes* (2000), een tragikomische herschrijving van *Koning Oedipus*. Deze bewerking toont volgens Cloostermans vooral Arfeuilles interesse in het theatrale aspect van politiek, een bekommernis die ook sterk aan het licht komt in zijn *Hamlet*- bewerking van 2005, wellicht Arfeuilles sterkste productie. Het Oedipus-verhaal werd hier omgebogen tot

“een tragedie over ouders die onzorgvuldig met hun kinderen omgaan, die hen te vondeling leggen of hen (zoals in het geval van Kreoon en zijn zoon) naar het gevaar dwingen.” (p. 13). Deze tendens om zich toe te spitsen op het persoonlijke, op gezinsrelaties merken we ook in andere stukken, o.m. in *De Storm*. Cloostermans wijst ook op de gelijkenis tussen de structuur van *Hamlet*, dat begint met een monoloog van Horatio, die de hele tragedie al heeft meegemaakt zodat het stuk één lange herinnering van Horatio wordt en de situatie in *De Storm* waar de verschillende personages bijna tot hersenspinsels van Prospero herleid worden. (p. 15)

Uiteraard toonde Arfeuille de innerlijke strijd en twijfel van Hamlet. Maar, aldus Cloostermans, “hij besteedt meer ruimte aan een schildering van Hamlets tegenpolen, de Claudiusen en de Fortinbrassen van deze wereld. Het Deense hof wordt geportretteerd als een pervers Swingpaleis, waar de mechanismen van de macht uiteindelijk terug te voeren zijn tot seksuele behoeften.” (p. 18).

Cloostermans wijst ook op het thema van de dood als een constante in de diverse teksten en hij merkt een evolutie in de omgang ermee. Werd de dood in *Raadseltjes* nog buiten de muren gehouden, dan wordt hij in *Hamlet* geleidelijk een vriend. In het recente *De Zaak* gebruikt Arfeuille de Orpheusmythe om metaforisch in de onderwereld af te dalen. (p. 18).

De Storm is een veel radicalere bewerking dan *Hamlet*. Arfeuille's interpretatie focuste bijna uitsluitend op de relatie tussen Prospero en Miranda. Caliban en Ariel worden gezien als de veruitwendiging van aspecten van Prospero's persoonlijkheid: de natuurlijke Dionysische impulsen enerzijds en zijn rationele, morele geest anderzijds. Zijn overbeschermende attitude ten opzichte van Miranda grenst aan het incestueuse. En hier ligt de mogelijke connectie met de mythe van Actaeon die de auteur met het Shakespeareaanse verhaal vermengt. *De Storm* was ook heel sterk gemarkeerd door een rituele benadering, wat fascinerende momenten opleverde maar soms ook botste met meer realistische episodes.

De Zaak sluit volgens Mark Cloostermans een periode in de evolutie van Arfeuille af. Deze vreemde voorstelling, waarin de tekst alleen op schermen verscheen, terwijl er op scène twee dansers aanwezig waren, is een zelf-reflexief, zelfbevragend werk, waarin de auteur ook zijn eigen medium onderzoekt.

Behalve de reeds aangehaalde thema's en kenmerken van Arfeuille's werk wil ik hier nog wijzen op een interessant aspect van de *Hamlet*- bewerking, nl. het gebruik van verschillende talen. Het stuk werd omgezet in een hedendaags,

flitsend en levendig Nederlands. “De Muizeval”-episode werd vervangen door de projectie van “Royal pigs: the movie” waarin de acteurs inderdaad varkens waren. In zulk een snelle adaptatie kon de langgerekte scène van Ophelia’s waanzin en dood moeilijk ingepast worden. Arfeuille liet Ophelia hier heel verrassend een lied in het Frans zingen. Dit leverde meteen een scherp contrast op met de no-nonsense taal die in het stuk overheerst. De Franse tekst is vrij simpel maar staat zo ver van het Nederlands af dat op die manier Ophelia’s kwetsbaarheid en eenzaamheid treffend werden weergegeven.

Het boek *Schuilkelders en Paleizen* bevat ook niet minder dan dertig pagina’s mooie foto’s van Arfeuilles belangrijkste producties. Het geheel - de teksten, de inleiding, de foto’s - vormt een goede inleiding tot Arfeuilles werk. Een bibliografie van relevante commentaren en recensies had de bruikbaarheid nog kunnen verhogen.

Jozef DE VOS